וש"ג, ד) מנחות קח., ד) שם סב. ע"ש, 1) [בק"ח: זבידא], 1) [ל"ל ליגוז],

ה) בס"ח: אילנו גבוה.

הגהות הב"ח

(ה) תום' ד"ה אמאי וכו' דאפי שקיל תרי: (ב) בא"ד היינו שקיל תרי מאפר ויהיב חד ממים:

גליון הש"ם

ומ' ואמר רבה הדם

גמ' ואמר רבון וויב במחובר. עיין בר"ן פ"ג דבילה דף קלד ע"א בשם הגאונים הגי בכאן בהיפוך הראונים הצי בלאן בהיפוך

דהדם במחובר אסור להריח

בו אתרוג שרי ע"ש וכ"כ

הגהת אשר"י:

מוסף רש"י

ונתן אמר רחמנא אלא שמע מינה נתינה על ידי דבר אמא" אחר שמה נתינה הכא נמי לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה. כך כתוב בכל הספרים וקשה חדא דמה לו לדקדק

> פרק כל שעה (פסחים דף לד: ושם) המים עליו וכתיב מים חיים אל כלי דנתן אתרוייהו קאי אמים ואפר דהוה ליה למימר הואיל ובשיעור' גבוה מכולן:

שבתחלת הפרק והודו בסוף הלל מן הודו עד סוף ההלל חדא פרשה היא במנין פרשיות של ספר תהלים כך פירש בקונטרם ויש

הודו ומנענעין מנענע נמי שליח לבור ביאמר נא וביאמרו גא ובשעת ברכה לא מצינו אם חייב לנענע בתחלת נטילה אלא מדאמרינו . בפירקין (דף מב.) קטן היודע לנענע חייב בלולב משמע דמנענע בתחלת הברכה אע"פ שאינו יודע לקרות הלל ועוד מדתניא במסכת ברכות בסוף תפלת השחר (דף ל. ושם) הקדים לנאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה משמע דמנענע בלא הלל: בדי לעצור רוחות רעות. בפרק כל המנחות באות מלה (מנחות סב. ושם) חשיב כל הטעונין תנופה ושמא לא בכל תנופות עושין

רבה גרם בכולהו: לא לידוך איניש לוליבא בהושענא. לאחר שאגד מנתינה הא גבי פרה כתיב לשון לקיחה ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת השתא קנסיב על ידי שפופרת הא הפילו הוא כשר אמאי יולקחו ונתז אמר רחמנא אלא לאו שמע מינה לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה ואמר רבה לא לדוץ איניש לולבא בהושענא דדלמא נתרי מרפי והוי חציצה ורבא אמר מין במינו אינו חוצץ ואמר רבה לא ליגוז איניש לולבא בהושענא דמשתיירי הוצא והוי חציצה ורבא אמר ממין במינו אינו חוצץ ואמר רבה בהדם של מצוה אסור להריח בו אתרוג של מצוה מותר להריח בו מ"מ הדם דלריחא קאי כי אקצייה מריחא אקצייה אתרוג דלאכילה קאי כי אקצייה מאכילה אקצייה ∘ואמר רבה יהדם במחובר מותר להריח בו אתרוג במחובר אסור להריח בו מ"ט הדם דלהריח קאי אי שרית ליה לא אתי למגזייה אתרוג דלאכילה קאי אי שרית ליה אתי למגזייה ואמר ירבה דלולב בימין ואתרוג בשמאל מ"מ הני תלתא מצות והאי חדא מצוה א"ל ר' ירמיה לר' זריקא מאי מעם לא מברכינן אלא על נמילת לולב הואיל וגבוה מכולן ולגבהיה לאתרוג ולבריך א"ל הואיל ובמינו גבוה מכולן: ב**ותני** יוהיכן היו מנענעין בהודו לה' תחילה וסוף ובאנא ה' הושיעה נא דברי ב"ה וב"ש אומרין אף באנא ה' הצליחה נא א"ר עקיבא צופה הייתי ברבן גמליאל ור' יהושע שכל העם היו מגענעין את לולביהן והם לא נעגעו אלא באגא ה' הושיעה נא': גמ' נענוע מאן דכר שמיה התם קאי יכל לולב שיש בו שלשה מפחים כדי לנענע בו כשר וקאמר היכן מנענעין תנן התם סישתי הלחם ושני כבשי עצרת כיצד הוא עושה מניח שתי הלחם על גבי

דהיינו על ידי דבר אחר ועוד ונתו קאי אמים ולא אאפר כדמוכח בהדיא דפריך ונתן אלמא תלושין נינהו והא מחוברין נינהו כלומר דבעינן מים חיים אל כלי ובפרק שני דסוטה (דף טו: ושם) ובפרק קמא דתמורה (דף יב: ושם) נמי קאמר תרי קראי כתיבי ונתן עליו אלמא אפר ברישא דפשטיה דקרא משמע דעליו אאפר קאי שנותן דמשמע שלא יהא הפסק בין מים לכלי ופרק הערל (יבמות עב: ושם) קאמר כתב רחמנא ולקחו ונתן דאפילו (א) שקלי תרי ויהיב חד היינו (ב) שקלי תרי מאפר ויהיב חד במים ומיהו יתכן ובקונטרס גרים הכי ואמאי ולקחו ונתן אמר רחמנא אלא שמע מינה לחיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה: ולגבהיה לאתרוג ולבריך. קשה

בהודן להשם תחלה וסוף. סולו

מפרשים תחלת הפסוק וסוף הפסוק ולאו מילתא היא אלא בהודו מנענע פעם אחד וכן באנא ה' הושיעה נא כבית הלל ולא באנא ה' הגליחה נא כבית שמאי וטעמא דבית הלל אע"פ שאין אנא ה' הושיעה נא תחלת הפרק ולא סוף הפרק מנענעים משום דכתיב (דה״א טו) או ירננו עלי היער מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ וכתיב בתריה הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וכתיב נמי בתריה ואמרו הושיענו אלהי ישענו והיינו ירננו שמנענעים את הלולב ומשבחין בהודו ובאנא ה' הושיעה נא ועכשיו שנהגו ששליח לבור אומר יאמר נא ישראל והלבור עונין הודו וכן ביאמרו נא יראי ה' הלבור מנענעים על כל הודו והודו שעונין אבל שליח לבור לא ינענע וי״מ דאף שליח לבור מנענע אגב ליבורא שעונין בכל פעם ופעם

שני הכבשין ומניח ידו תחתיהן ומניף ומוליך ומביא מעלה ומוריד שנאמר 2אשר הונף ואשר הורם א"ר יוחנן יימוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו' מעלה' ומוריד למי

יותר מדאי מן הערבה ובא להללו מתחת לא יקללנו בעודו באגודה אלא יוליאנו ויגוז מתחת ויחזור ויאגוד: דמשתיירי הוצא. של לולב תלושין מן השדרה בתוך האגד לפי שעלי הלולב ארוכים ומחוברים מתחת השדרה ונמשכין ועולין כנגד גובהו של לולב וכשקוללן מתחת נמלאו חתוכין מן השדרה ונשחרין בחגודה: חסור להריח בו. דגמרינן מסוכה דילפינן בפרח קמא (דף ט.) דחל שם שמים על עלי סוכה ליאסר בהנאה כל שבעה הואיל והוקלו למלוה: מריחא. שהוא דרך הנחתו חקליה: הדם במחובר. לענין שבת נקט לה כל ימות השנה: כי שרית ליה. כלומר אע"ג דשרית ליה להריח לא אתי למיתלש דהא במחובר נמי מריח ליה שפיר ואינו טרוד בהלילתו שישכח ויתלשנו: אבל אחרוג דלאכילה קאי. כי מורח ליה מינשי ותליש ואכיל ליה ואף אם אוכלו במחובר אין לך תולש גדול מזה: הואיל וגבוה מכולן. חשוב הוא ונקרא האגד על שמו: ולגבהיה לאחרוג. קא סלקא דעתיה דהואיל דגבוה דקאמ׳ היינו הא דאמרן לעיל (לב:) שדרו של לולב לריך שילא למעלה מן ההדם טפח: ובמינו. גבוהח משלשתן: בותני' מחלה וסוף. הודו שבתחלת הפרק והודו שבסוף הפרק בסוף

ההלל. מן הודו עד סוף ההלל חדא

פרשתא במנין פרשיות של ספר תהלים: גבז' נענוע מאן דכר

שמיה. שיהא אדם חייב לנענע

דפשיטא ליה לתנא וקבעי היכן היו

מנענעים: כדי לנענע בו. אלמא

מלוה לנענע כדלקמן לעלור רוחות

עושה. אותם שהוא לריך להניפם

יחד חיים כדכתיב (ויקרא כג) והניף

הכהן חותם על לחם וגו' על שני

כבשים וגו' הכבשים חיים ומניח

:רעות וטללים רעים

שתי הלחם על שני הכבשים כדכתיב על לחם הבכורים

תנופה על שני כבשים ואף על גב דרישיה דקרא משמע

אותם על לחם ילפינן לה במנחות מלחם המלואים דלחם למעלה:

הונף. היינו מוליך ומביא ונטלי"ר בלע"ז: הורם. מעלה ואין עלייה

בלא הורדה והאי קרא לאו בכבשי עלרת כתיב אלא במלואים

ומיהו כל תנופות ילפינן מינה: למי שארבע רוחום שלו. מצוה

זו אנו עושין לשמו כן מראה בהנפתו: ואם אומרת. הא

דרבי יוסי דקאמר תנופה עולרת רוחות רעות וטללים רעים:

נענוע מאן דכר

כילד

הערבה וההדם יחד לא יתחוב הלולב

מלמעלה בתוך האגד: דלמא נתרי

טרפי. הלולב משיר עלי ההדם

והערבה ומשתיירין באגד וחוללין בין

מין למין ואינם אגודים יחד להיות

לקיחה אחת: לא יי (ליגוד) איניש

לוליבה בהושענה. הם הוה הכוד

הא הפילו הוא. במתכוין דומיא דנפל מאליו שלא אחז באפר עלמו אלא אחז בשפופרת ונערה לתוך שוקת כשר: ה"ג אמאי ולקחו ונסן

אמר רחמנא אלא ש"מ לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה: ואמר

מין במינו אינו חוצץ. ואלו שניהס מין אחד (בכורות ט:). מה טעם בכורות שם. ... לא מברכינן אלא ייילה לולב. ולא על נטילת אתרוג רעד). (סדור רש"י סיי . כדי לנענע בו. דנעינן נענוע כדלקמן, מעלה ומוריד מוליך ומביא לעצור רוחות רעות וטללים רעים (לעיל כמ:). שתי הלחם ושני כבשי עצרת. כתיב בהו והניף הכהן אותם על לחם הבכורים **תנופה וגו'** (מנחות סא.). שנאמר. במילואים, אשר הונף ואשר הורם. ולעיל מניה כתיב והנפת אותם תנופה, כל הני תנופות לומר שמוליך תנופות לומר שמוליך ומביא ומעלה ומוריד, ל״א מהונף והורם דמלואים ילפינן לשאר תנופות (שם). לנפון מוליך ומביא. לנפו רוחות רעות. לעצור הכחות מחרבעה רוחות, מעלה ומוריד לעצור סכמות תמוכעה לדמות, מעלה ומוריד לעצור טללים רעים. הכאין מלמעלה למטה

רבינו חננאל (המשך) ישראל, דגרסינן התם, רב חייא בר אשי בשם רב [המשכים לצאת לדרך] נוטל לולב ומנענע שופר ותוקע, וכשמגיע זמן קרית שמע קורא ומתפלל. **תני** צריך לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר. ר' זעירא בעי הכן חד והכן חד, או [דלמא] הכן והכן חד. פי׳ כבר אמרנו צריך לנענע ג׳ פעמים, בעי ר׳ זירא ההולכה תחשב פעם אחת וההבאה פעם [אחת], או הולכה והוכאה פעם אחת נחשכם וצריך להוליך ולהביא ג' פעמים. תמן תנינן בנדה פרק ט׳ על הכתם, וצריך לכסכס על כל אחת ואחת ג׳ על כל אווני האוני פעמים. ר' זעירא בעי, הכין חד והכן חד, או הכן (חד) והכן איפשטא עבדינן לחומרא, ג' פעמים הולכה והובאה. **פי**' כסכוס, כמו לכסכוסי קרמי, והוא כמו חיכוך. ובעיא דר׳ ירמיה [היא] התם במס׳ נדה, ולא איפשיט ועלתה בתיקו.

כן אלא דוקא בתנופת שתי הלחם דעלרת וכן ללולב משום דאמרינן

שירי פ"ק דר"ה (דף טו.) דגזר דין נחתם בפסח על התבואה בעלרת על פירות האילן בחג על המים ולכך הנענוע שבלולב יש בו הולכה והבאה ובערוך פירש בערך נע [דאיתא בירושלמי חנא] לריך לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר בעי ר' זירא הכין חד והכין חד או דלמא הכין והכין חד פי׳ כבר אמרת לריך נענוע ג׳ פעמים ובעי ר׳ זירא הולכה פעם אחת והבאה פעם אחת או הולכה והבאה פעם אחת נחשבים ולריך להוליך ולהביא שלשה פעמים חמן חנינן בנדה פרק האשה (דף פב.) גבי שבעה סמנין מעבירין על הכתם וצריך לכסכס שלש פעמים על כל אחד רבי זעירא בעי הכין חד והכין חד או הכין והכין חד ולא אפשיט וכיון דלא אפשיט עבדינן לחומרא שלש פעמים לכל אחד ואחד ע"כ לשונו וההיא בעיא דהתם איתא נמי בש"ס דידן בנדה פ' האשה (דף סג.) דבעי ר' ירמיה אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי חד ואחויי חד ודכוותה פ׳ ואלו מנחות (דף עו.) גבי שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה דבעי ר׳ ירמיה אמטויי ואתויי חד או דלמא אמטויי חד ואתויי חד:

שהשמים והארץ שלו במערבא מתנו הכי

א"ר חמא בר עוקבא א"ר יוםי ברבי חנינא

מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות מעלה

ומוריד כדי לעצור מללים רעים א"ר יוםי בר

אבין ואיתימא ר' יוםי בר זבילאי זאת אומרת

מאי

מוליך ומביא ומעלה ומוריד. וכן קבלנו מרבינו האי זצ״ל, והעמדנו עיקר דבר זה מתלמוד ארץ

עח א מיי׳ פ״ז מהלי לולב הלכה יב סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנא

סעיף א: עם ב מיי׳ שם הלכה כו סמג שם טור ש"ע קמג שם פור א"ע א"ח סר תרנג סעיף א: ב ג מיי פכ"א מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי שלו

סעיף י: סעיף י: בא ד מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה ו ט סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי תרנא סעיף ב: פב ה מיי׳ שם הלכה י :טוש"ע שם סעיף ח

בג ו מיי׳ פ״ח מהלכות

תמידין הלכה יא:

תורה אור השלם ו. וְלָקְחוּ לַטַמא מעפר יִּי יְּלְּוְיוּ יַלְּבֶּיֵּא בּוּבְּבּּ שְׂרֵפָּת הַחַטְּאת וְנְתַן עָלְיוּ מַיִּם חַיִּים אֶל כֶּלִי:

2. וְקִדֵּשְׁתָּ אֵת חֲוֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּנוּפְּה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוּנֵף וַאֲשֶׁר הוּרְם מַאֵיל הַמִּלְאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֵרן ימאשר לבניו:

במדבר יט יז

לעזי רש"י וינטילי"ר. להניף באויר.

רבינו חננאל

ודייקינן מינה טעמא דנפל, הא הפילו הוא מן השפופרת בכוונה מן השפופרת בכוונה לשוקת, כשר. ואמאי לטמא וגו׳, אלא ש"מ לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה. אמר רבה לא לידוץ איניש, טרפי דהושענא בנעיצה זו, וחוצצין בין הלולב ובין הושענא. אמר רבא מין במינו אינו חוצץ. וכן אמר רבה לא יחתוך אדם קנה הלולב היוצא מתחת ההדס. אחר שאגדו. שנחתך עיקרן בכלל אותן שהיה יוצא מז ההדס. ונשארו ההוצין בלא עיקר ותוצצין. רבא אמר מין במינו אינו חוצץ. הדס של מצוה שהוא עם הלולב מוקצה הוא, ואסור להריח בו. אבל האתרוג מותר להריח בו, כי לא הקצהו אלא מאכילה. וכן הדס במחובר אסור להריח בו, . נזירה שמא יתלוש. אתרוג מותר דלא אתי למיתלש, דלאכילה עביד, ולאכול מיניה הא לא שרית ליה. אמר רבה לולב בימין, . שהוא ג' מצות בהדדי ומינו מכולן. אתרוג בשמאל, טכולן. אוודג בשטאל, דהוא חד מצוה. כיון ששנינו לולב שיש בו נ׳ טפחים כדי לנענע בו [כשר]. אמרנו ובהיכן . היו מנענעין, בהודו לה׳ תחלה וסוף ובאנא ה' הושיעה נא. ונענוע זה וולתי מוליך ומביא ומעלה ימוריד. ששנינו במנחות בענין שתי הלחם וכבשי עצרת, ואמר רבה התם וכן בלולב. אלא צריך . לנענע בהולכה והובא בשלש פעמים, זולתי